

**МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (УКРАЇНА)
ГУМАНІСТИЧНО-ПРИРОДНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ЯНА ДЛУГОША
В МІСТІ ЧЕНСТОХОВІ (ПОЛЬЩА)**

**ISSN (print) 2617-0833
ISSN (online) 2617-0841**

**Міжнародний науковий журнал
«ОСВІТА І НАУКА»**

**ПРИРОДНИЧІ ТА ТЕХНІЧНІ НАУКИ
ГУМАНІТАРНІ ТА СУСПІЛЬНІ НАУКИ
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ**

Виходить два рази на рік

Випуск 1(40) 2026

МУКАЧЕВО-ЧЕНСТОХОВА

аспект. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2018. Вип. 165. С. 35–39.

3. Пастух Л. В. Формування позитивного психологічного клімату в педагогічних колективах закладів загальної середньої освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2019. Вип. 180. С. 45–49.

4. Полякова Г. А., Даниленко І. С. Розвиток командного лідерства в освітньому середовищі закладу освіти. *Педагогічні науки*. 2020. Вип. 92. С. 14–20.

5. Сагач О. Фасилітативний підхід як один з чинників професійного розвитку вчителів. *Освітні обрії*. 2022. № 1(54). С. 141–144.

References

1. Mykhalytska, N. Ya., and Yatsyk, M. R. (Comp.). 2024. *Liderstvo ta komunikatsii v orhanizatsii [Leadership and communications in the organization]*. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs.

2. Pasichnyk, I. M. 2018. *Kultura upravlinnia v osvitynikh orhanizatsiiakh: teoretyko-metodolohichniy aspekt [Management culture in educational organizations: theoretical and methodological aspect]*. *Scientific notes. Series: Pedagogical sciences*, 165, pp. 35–39.

3. Pastukh, L. V. 2019. *Formuvannia pozytyvnoho psykholohichnoho klimatu v pedahohichnykh kolektyvakh zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Formation of a positive psychological climate in teaching teams of secondary education institutions]*. *Scientific notes. Series: Pedagogical sciences*, 180, pp. 45–49.

4. Polyakova, G. A., and Danilenko, I. S. 2020. *Rozvytok komandnoho liderstva v osvitnomu seredovyshchi zakladu osvity [Development of team leadership in the educational environment of an educational institution]*. *Pedagogical Sciences*, 92, pp. 14–20.

5. Sagach, O. 2022. *Fasylytatyvnyi pidkhid yak odyin z chynnykiv profesiinoho rozvytku vchyteliv [Facilitative approach as one of the factors of teachers' professional development]*. *Educational Horizons*, 1(54), pp. 141–144.

УДК 316.362:[004.77:004.056-053.2/.5](045)

СІМ'Я ЯК МЕДІАТОР ЦИФРОВОЇ БЕЗПЕКИ ДИТИНИ

Мочан Т.М., Ясинко В.В, Зейкан Я.Ю.

FAMILY AS A MEDIATOR OF CHILDREN'S DIGITAL SAFETY

Mochan Tatiana, Yasynko V., Zeykan Ya.

У статті представлено концептуалізацію сім'ї як медіатора цифрової безпеки дитини в умовах зростання ролі цифрового середовища у процесах соціалізації молодших школярів. Обґрунтовано, що цифрова безпека дитини формується як результат взаємодії сімейної цифрової медіації, інформаційно-цифрової компетентності та структури цифрових ризиків. Запропоновано аналітичну модель сімейної медіації, що пояснює механізми трансформації цифрового досвіду дитини у безпечні поведінкові практики. Показано, що сім'я є важливим середовищем формування первинних моделей цифрової взаємодії та критичного ставлення до інформації.

Ключові слова: сім'я, дитина, цифрова безпека, медіація, цифрова соціалізація, інформаційно-цифрова компетентність

The article theoretically substantiates the family as a mediator of child digital safety and identifies mechanisms through which children's digital experience is transformed into safe behavioral practices within primary education. The study is based on theoretical analysis, synthesis, and generalization of scholarly literature on digital competence, child safety, and family pedagogy. Conceptual modeling is employed to construct a framework of family digital mediation.

The results indicate that child digital safety is a multidimensional construct emerging from the interaction between the digital environment, family mediation, and the child's individual digital competence. Family mediation is conceptualized as a pedagogically structured process of interpretation, regulation, and organization of a child's engagement with the digital environment. It comprises regulatory, cognitive, and value-based dimensions that collectively ensure the transformation of digital experience into stable safe behavioral patterns.

The analysis confirms that the family constitutes the primary context for the formation of digital behavior patterns and plays a decisive role in developing critical thinking and risk awareness, including cyberbullying and privacy-related threats. The study concludes that the family functions as a key mediator of child digital safety, fulfilling both regulatory and formative functions in shaping cognitive and value-oriented dimensions of digital behavior.

Further research is directed toward theoretical refinement of the family digital mediation model, development of its typology, advancement of the conceptual understanding of digital risks in childhood, and integration of the proposed model into pedagogical technologies in primary education.

Keywords: family, child, digital safety, mediation, digital socialization, information and digital competence.

Цифровізація сучасного суспільства зумовила якісні зміни умов дитячого розвитку, у яких цифрове середовище набуває статусу не додаткового, а базового простору соціалізації. Для підростаючого покоління цифрові технології одночасно виконують навчальну, комунікативну та ігрову функції, формуючи нову структуру дитячого досвіду. Водночас ця трансформація супроводжується зростанням ризиків, пов'язаних із неконтрольованим контентом, онлайн-комунікацією та інформаційними маніпуляціями.

Цифрове середовище має амбівалентний характер: воно одночасно розширює освітні можливості дитини і створює нові виклики її безпеці, що потребує комплексного педагогічного осмислення ролі сім'ї як базового інституту цифрової соціалізації.

Актуальність дослідження зумовлена інтенсивним входженням цифрових технологій у всі сфери життєдіяльності дитини, що істотно змінює традиційні механізми її розвитку та соціалізації. Сучасний молодший школяр перебуває у ситуації постійної взаємодії з цифровими пристроями, які водночас виступають засобом навчання, спілкування та розваг.

Це створює нову педагогічну реальність, у якій зростає значення не лише

доступу до цифрових ресурсів, а й здатності дитини безпечно та критично взаємодіяти з інформаційним середовищем. Відсутність системного сімейного супроводу підвищує ризики неконтрольованого споживання контенту та небезпечної онлайн-комунікації.

Особливої актуальності набуває питання сімейної участі у формуванні цифрової поведінки дитини, оскільки саме сім'я є первинним середовищем соціалізації та нормування взаємодії з цифровим простором.

У сучасній українській педагогічній і психологічній науці простежується перехід від технократичного розуміння цифрової компетентності до її трактування як соціально зумовленого феномена.

У роботах О. Муковіз, Л. Красюк і Р. Моцика розглядаються педагогічні умови формування інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів. Автори акцентують на необхідності системного педагогічного впливу та зазначають, що ефективність формування цифрової компетентності залежить від комплексу умов освітнього середовища, серед яких важливу роль відіграє підтримка з боку сім'ї як складової соціального контексту розвитку дитини [2].

У дослідженнях О. Попович, Т. Мочан і Л. Ющик встановлено, що інформаційно-цифрова компетентність дітей формується під визначальним впливом сімейного середовища, яке задає первинні моделі взаємодії з інформацією та цифровими технологіями [3]. Автори підкреслюють, що сім'я виступає першим середовищем нормування цифрової поведінки дитини.

Психологічний аспект проблеми розкрито у дослідженнях О. Коханової, де доведено, що рівень емоційної безпеки у дитячо-батьківських відносинах визначає здатність дитини до відкритого обговорення проблем [1]. Зокрема, це також безпосередньо пов'язати із ризиками цифрового середовища.

Окремі аспекти цифрових ризиків дитинства, зокрема кібербулінг як соціально небезпечне явище, розглянуто у дослідженнях І. Пилипишиної [4]. Питання загального розвитку цифрової компетентності молодших школярів висвітлюються у працях А. Шишак [5].

Метою статті є обґрунтування концептуальної моделі сім'ї як медіатора

цифрової безпеки дитини та визначення механізмів трансформації цифрового досвіду у безпечну поведінку молодшого школяра.

Цифрову безпеку дитини доцільно визначати як складну багаторівневу систему, що формується у взаємодії трьох ключових компонентів: цифрового середовища, сімейної медіації та індивідуального рівня інформаційно-цифрової компетентності дитини. При цьому визначальним є не сам факт доступу до цифрових технологій, а спосіб їх осмислення та інтерпретації, який формується у процесі соціального досвіду, насамперед сімейного.

У межах даного дослідження поняття «медіація» розглядається як педагогічно опосередкований процес взаємодії дитини з цифровим середовищем, у якому сім'я виконує функцію первинного інтерпретатора цифрового досвіду. Йдеться не лише про контроль або обмеження доступу до цифрових ресурсів, а про формування смислів, норм і способів поведінки дитини в онлайн-просторі. Таким чином, сімейна медіація охоплює регулятивний, когнітивний і ціннісний рівні впливу, які забезпечують трансформацію зовнішнього цифрового досвіду у внутрішні поведінкові та ціннісні моделі дитини.

Сучасне цифрове середовище характеризується високою динамікою розвитку, надлишковістю інформаційних потоків, відсутністю чіткої вікової фільтрації контенту та складною структурою онлайн-комунікацій. У таких умовах дитина молодшого шкільного віку опиняється у ситуації, коли обсяг інформації та характер цифрової взаємодії часто не відповідають її віковим когнітивним можливостям. Це зумовлює необхідність формування додаткових механізмів підтримки, серед яких провідне місце займає сімейна медіація.

Саме тому цифрова безпека не може розглядатися виключно як технічна проблема або результат використання програмного контролю. Вона має педагогічний і соціально-психологічний характер, оскільки визначається якістю взаємодії дитини з найближчим соціальним оточенням, насамперед із сім'єю.

У цьому контексті сім'я виступає не лише первинним інститутом соціалізації, а й ключовим медіатором цифрової взаємодії дитини. Її роль полягає у формуванні первинних правил цифрової поведінки, структуруванні досвіду

взаємодії з інформацією та формуванні ставлення до цифрового середовища як до безпечного або потенційно ризикованого простору. У наукових дослідженнях наголошується, що саме сім'я закладає базові моделі інформаційно-цифрової поведінки дитини, які в подальшому стають стійкими патернами її онлайн-активності [3].

Інформаційно-цифрова компетентність у цьому випадку виступає не лише як результат освітнього процесу, а як інтегрована характеристика, що формується у процесі взаємодії дитини з сімейним середовищем та освітнім простором. Вона охоплює здатність до пошуку, аналізу, критичного оцінювання інформації, а також усвідомлення потенційних цифрових ризиків і вміння реагувати на них. Як зазначається у наукових джерелах, формування цієї компетентності у молодших школярів значною мірою залежить від сімейного середовища, яке виступає першою моделлю цифрової поведінки дитини [4].

Особливого значення набуває механізм сімейної цифрової медіації, який доцільно розглядати як систему впливів, спрямованих на регулювання, інтерпретацію та оцінювання цифрового досвіду дитини. Регулятивний рівень медіації проявляється у встановленні часових і змістових обмежень використання цифрових пристроїв, що дозволяє частково структурувати цифрову активність дитини. Водночас лише регулятивного рівня недостатньо для забезпечення безпеки, оскільки без когнітивного супроводу дитина не здатна усвідомити причини обмежень та логіку цифрових ризиків.

Когнітивний рівень сімейної медіації полягає у спільному обговоренні цифрових ситуацій, поясненні інформаційних загроз, аналізі прикладів онлайн-взаємодії та формуванні критичного ставлення до цифрового контенту. Саме цей рівень забезпечує перехід від формального контролю до усвідомленого сприйняття цифрового середовища.

Ціннісний рівень сімейної медіації визначає формування у дитини ставлення до цифрового простору як до середовища відповідальної поведінки, де важливими є норми безпеки, приватності, поваги до інших користувачів та етичної взаємодії. Саме на цьому рівні формуються довготривалі установки

цифрової поведінки.

У сучасних умовах цифрові ризики мають багатовимірний характер. Вони включають інформаційні маніпуляції, доступ до небажаного контенту, порушення приватності, надмірну відкритість персональних даних та ризики онлайн-комунікації. Особливої уваги потребує явище кібербулінгу, яке має системний вплив на емоційний стан дитини, її самооцінку та соціальну адаптацію [2]. Це підкреслює необхідність розгляду цифрової безпеки як комплексної педагогічної проблеми.

Окремим важливим аспектом є роль дитячо-батьківських відносин у забезпеченні цифрової безпеки. Довіра між дитиною та батьками виступає ключовою умовою відкритого обговорення проблемних ситуацій, що виникають у цифровому середовищі. За відсутності такої довіри дитина схильна приховувати негативний цифровий досвід, що значно підвищує рівень її вразливості та ризиків.

Таким чином, сім'я виконує функцію системного фільтра цифрового досвіду дитини, трансформуючи зовнішні інформаційні впливи у внутрішні поведінкові стратегії та ціннісні орієнтації. У разі відсутності або недостатності сімейної медіації цифровий досвід дитини може залишатися фрагментованим, несистемним і неконтрольованим, що створює передумови для формування небезпечних моделей онлайн-поведінки.

Сім'я є ключовим медіатором цифрової безпеки дитини, що забезпечує не лише регуляцію доступу до цифрового середовища, а й формування когнітивних та ціннісних механізмів його осмислення. Цифрова безпека є результатом взаємодії сімейної медіації, інформаційно-цифрової компетентності та структури цифрових ризиків.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з теоретичним уточненням моделі сімейної цифрової медіації, розробленням її типології, поглибленням концептуального розуміння цифрових ризиків дитинства та інтеграцією моделі у педагогічні технології початкової школи.

Список використаних джерел

1. Коханова О. П. Дитячо-батьківські стосунки як умова психологічної безпеки дитини. *Наукові записки. Серія: Психологія*. 2025. Вип. 2(8). С. 94–99. URL: <https://journals.cusu.in.ua/index.php/psychology/article/view/794>.
2. Муковіз О., Красюк Л., Моцик Р. Педагогічні умови формування інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів на уроках інформатики. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2023. № 1. С. 17–26. URL: <https://znp.udpu.edu.ua/article/view/276928>.
3. Попович О. М., Мочан Т. М., Ющик Л. В. Інформаційно-цифрова компетентність дітей: вплив сім'ї та виклики інформаційної безпеки. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2025. Вип. 14. С. 52–58. URL: <https://surl.li/neenoz>.
4. Пилипишина І. І. Протидія кібербулінгу як забезпечення права дитини на безпеку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 83, Ч. 1. С. 141–150. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/309014>.
5. Шишак А. Інформаційно-комунікаційна та інформаційно-цифрова компетентності молодшого школяра: порівняльний аналіз змісту понять. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2022. Вип. 1(50). С. 315–318. URL: <https://visnyk-ped.uzhnu.edu.ua/article/view/258037>.

References

1. Kokhanova, O. P. 2025. Dytiacho-batktivski stosunky yak umova psykholohichnoi bezpeky dytyny [Child-parent relationships as a condition of a child's psychological safety]. *Naukovi zapysky. Serii: Psykholohiia*, 2(8). pp. 94–99. Available at: <https://journals.cusu.in.ua/index.php/psychology/article/view/794>.
2. Mukoviz, O., Krasiuk, L., and Motsyk, R. 2023. Pedahohichni umovy formuvannia informatsiino-tsyfrovoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv na urokakh informatyky [Pedagogical conditions for the formation of information and digital competence of primary school pupils in computer science lessons]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*, 1. pp. 17–26. Available at: <https://znp.udpu.edu.ua/article/view/276928>.
3. Popovych, O. M., Mochan, T. M., and Yushchuk, L. V. 2025. Informatsiino-tsyfrova kompetentnist ditei: vplyv simi ta vyklyky informatsiinoi bezpeky [Children's information and digital competence: family influence and information security challenges]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky*, 14. pp. 52–58. Available at: <https://surl.li/neenoz>.
4. Pylypyshyna, I. I. 2024. Protydiia kiberbulinhu yak zabezpechennia prava dytyny na bezpeku [Counteracting cyberbullying as ensuring the child's right to safety]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo*, 83(1). pp. 141–150. Available at: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/309014>.
6. Shyshak, A. 2022. Informatsiino-komunikatsiina ta informatsiino-tsyfrova kompetentnosti molodshoho shkoliara: porivnialnyi analiz zmistu poniat [Information-communication and information-digital competences of a primary school pupil: comparative analysis of the concepts]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Pedahohika. Sotsialna robota*, 1(50). pp. 315–318. Available at: <https://visnyk-ped.uzhnu.edu.ua/article/view/258037>.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>